

دیدگاه

موضوع: راهبرد جدید تجارت و توسعه: مشارکت در زنجیره‌های ارزش جهانی و نهادهای تجاری بین‌المللی

شماره: ۶۷۴

تاریخ: ۱۳۹۳/۷/۲۲

تهیه و تنظیم: وحید بزرگی

توضیح اجمالی:

کشورهای در حال توسعه، راهبردهای گوناگونی را برای دستیابی به توسعه صنعتی برگزیده‌اند که شامل طیفی از راهبرد درون‌گرایانه جایگزینی واردات و راهبرد برون‌گرایانه توسعه صادرات می‌شود. اولی رویکردی حمایت‌گرایانه و دومی رویکردی آزادسازانه داشت. راهبرد جایگزینی واردات عمدتاً در دهه‌های ۱۹۵۰ و ۱۹۶۰ در کشورهای در حال توسعه رواج داشت ولی با استمرار بیش از حد این راهبرد، بتدریج ضعف‌های اساسی آن آشکار شد: نظیر نرخ‌های بالای حمایت مؤثر در سطح ۱۰۰ تا ۲۰۰ درصد و حتی بیشتر، صنایع داخلی ناکارآمد و قیمت‌های بالا برای مصرف‌کنندگان داخلی. به همین دلیل بود که از اوایل دهه ۱۹۷۰، شمار فزاینده‌ای از کشورهای در حال توسعه به ملاحظات کارایی توجه داشته و به انتقال از راهبرد جایگزینی واردات به راهبرد توسعه صادرات رو آوردند. البته بعد از آن هم کشورهایی بودند که نتوانستند تغییر جهت دهند.

با این حال، با گسترش شبکه‌های تولید بین‌المللی یا زنجیره‌های ارزش/ تأمین جهانی از دهه ۱۹۹۰ صحبت از لزوم فراتر رفتن از دوگانگی جایگزینی واردات-توسعه صادرات و ادغام و مشارکت در شبکه‌های مذکور می‌شود. در چند دهه اخیر، عواملی مانند پیشرفت‌های چشمگیر در فناوریهای ارتباطی و حمل و نقل، آزادسازی نسبی تجاری کشورها و گسترش عملیات شرکت‌های چندملیتی، بیش از پیش شرایطی را فراهم ساخته است تا بنگاه‌های اقتصادی با توجه به شرایط کشورها و مناطق مختلف بتوانند فعالیتهای خود را در سطح جهانی توزیع و پراکنده سازند. اکنون اقتصاد جهانی چنان در هم تنیده شده و تولید مشترک بین‌المللی گسترش یافته است که حتی گفته می‌شود امروز محصولات «ساخت جهان» هستند و نه ساخت یک کشور واحد.

بدین ترتیب، اکنون با پراکندگی و تقطیع بین‌المللی عوامل و فرایندهای تولید، گسترش تجارت کالاهای واسطه‌ای و در هم عجین شدن صادرات و واردات، تفکیک واردات و صادرات دشوارتر و پرهزینه‌تر گشته و راهبردهای سنتی در زمینه توسعه و تجارت (یعنی پیگیری جایگزینی واردات یا توسعه صادرات) کم‌رنگ شده و مناسب است کشورهای در حال توسعه الگو (پارادایم) یا راهبرد جدیدی را دنبال کنند: ادغام و مشارکت در شبکه‌ها و زنجیره‌های ارزش جهانی همراه با مشارکت در نهادهای اقتصادی و تجاری بین‌المللی.

نکات کلیدی:

- با توجه به تحولات و روندهای بین‌المللی بالا، موارد زیر برای ایران ضروری به نظر می‌رسد:
- ۱- نگاه به توسعه و صنعتی شدن در یک چارچوب بین‌المللی و جهانی و نه در یک چارچوب محدود ملی
 - ۲- تأکید نداشتن بر ایجاد صنایع تمام‌عیار برای ساختن محصولات که کلیه قطعات در داخل تولید شده باشد و در عوض بهره‌برداری از فرصت‌های موجود در شبکه‌های جهانی
 - ۳- توجه به افزایش نقش عرضه‌کنندگان جهانی (mega suppliers) در مقایسه با شرکت‌های خارجی و تلاش برای توسعه همکاری و جذب آنها
 - ۴- توجه بیشتر به حذف موانع تجاری، هماهنگی بین‌المللی استانداردها و تسهیل تجاری با توجه به هزینه فزاینده حمایت‌گرایی و ناهماهنگی در شرایط جدید جهانی
 - ۵- مشارکت در نهادها و ترتیبات تجاری منطقه‌ای و چندجانبه (جهانی) بویژه پیگیری جدی الحاق به سازمان جهانی تجارت.

تأیید رئیس موسسه:

تأیید رئیس گروه مشاوران: